

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Фінансовий ризик – це невід’ємна складова будь-якої фінансової діяльності, яка являє собою неминучі фінансові відносини, що мають різні напрями прояву через виникнення об’єктивно наявної недостатності, неточності або надмірності економічної інформації щодо здійснення певних подій або їхньої випадковості, та обчислюється на підставі оцінки ймовірності втрат унаслідок здійснення під час таких подій деякої господарської діяльності.

Фінансові ризики необхідно ідентифікувати та знайти їх причини виникнення, після чого буде доцільним перейти до питання управління ними. Для того щоб зменшити фінансові втрати підприємства можна вдатись до наступних дій: лімітування, самострахування, хеджування та страхування у страхових організаціях. Процес управління фінансовими ризиками включає в себе: мінімізацію, квантифікацію, ідентифікацію і моніторинг і має відбуватись на стратегічному та тактичному рівні.

Ключові слова: фінансові ризики, управління, ризик, економічна безпека, фінансова стійкість.

Zhmailo E.

FINANCIAL RISK MANAGEMENT AS THE BASIS OF ENTERPRISE ECONOMIC SECURITY

Annotation. Financial risk is an integral part of any financial activity, which is an inevitable financial relationship with different directions of manifestation due to the objectively existing insufficiency, inaccuracy, or redundancy economic

information about the occurrence of certain events or their chance, and is calculated on the basis of estimation of probability of losses as a result of implementation during such events of some economic activity.

Financial risks need to be identified and their causes identified, after which it would be expedient to move on to the management of them. In order to reduce financial losses of an enterprise it is possible to take the following actions: limitation, self-insurance, hedging and insurance coverage organizations. The process of financial risk management includes: minimization, quantification, identification and monitoring and should be provided on strategic level .

Key words: financial risks, management, risk, economic security, financial stability.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Поглиблення процесів глобалізації світової економіки впливає на ускладнення умов господарської діяльності підприємств. Розвиток підприємств в його різноманітних формах та при динамічних змінах зовнішнього та внутрішнього середовища потребує застосування широкого методологічного інструментарію, здатного забезпечити належну глибину теоретичних та практичних досліджень щодо управління ризиками. Особливу увагу підприємствам слід наділяти визначенню фінансових ризиків, адже вони є одними з найнебезпечніших для діяльності підприємств. Саме тому, здається доцільним уточнити деякі положення в теоретичних та практичних підходах щодо управління фінансовим ризиками підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій Проблематикою управління фінансовими ризиками та економічною безпекою займалися такі закордонні та українські дослідники як Бланк І.А. [2], Вишнівська Б. [3], Говорушко Т.А. [4], Камінський А. Б. [5], Коваленко Л.О., Ремньова Л.М. [6], Крамаренко Г. О., Чорна О. Є. [7], Токаренко Г.С. [8], які присвячені теорії управління фінансами і фінансовими ризиками. В цілому можна визначити, що в закордонній та вітчизняній літературі найбільш глибоко досліджені

загальні проблеми управління фінансовими ризиками. Однак питання особливостей управління фінансовими ризиками в умовах перманентної української кризи поки не отримали достатнього освітлення в економічній літературі.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз впливу фінансових ризиків на економічну безпеку підприємства, визначення причин їх виникнення та розробка методів зменшення фінансових втрат на підприємстві, а найголовніше визначення постулатів досягнення економічної безпеки на підприємстві шляхом аналізу наявних та можливих фінансових ризиків.

Викладення основного матеріалу дослідження. Ризик виник ще до того, як людина усвідомила, що для того щоб щось отримати потрібно піти на ризик. Кожний вид діяльності нерозривно пов'язаний з ризиком. З одного боку кожна подія підприємство може розглядати як ризик, а може як можливість.

Природа ризику істотно змінювалась під впливом інновацій та плину часу, одні ризики зникали, натомість з'являлись нові. Вперше обґрунтовано поняття ризику було німецьким математиком Й.Н. Тетенсом ще у 1786 році в науковій праці “Вступ до розрахунку життєвої ренти і право на її отримання”. Цією роботою він започаткував новий науковий напрям – ризикології і навіть не маючи на той час достатнього емпіричного матеріалу Й.Н. Тетенсон запропонував узяти мірою ризику половину величини середньоквадратичного відхилення, вважаючи його обсягом очікуваного збитку страхового закладу, який виникає за умовами договору страхування. Відомий англійський економіст Адам Сміт вважав за необхідне включати в прибуток щось подібне до страхової премії як компенсацію ризику, на який відважилась особа, вклавши свої капітали у певну, обтяжену ризиком справу, тобто в А. Сміта ризик є чинником частки одержаного прибутку. І тільки через півсторіччя згодом німецький економіст Г. фон Тюнен, який був учнем А. Сміта, вводить відмінність між застрахованим ризиком, який має

покриватись передусім статтею «накладні витрати», і ризиком, що не може бути застрахованим і якому повинна відповідати частка прибутку, тобто котрий означає, наприклад, можливість банкрутства підприємства.

Вперше економічний аспект ризику висвітлив у праці «Економічна теорія ризику і страхування» американський вчений А. Віллетт у 1901 р. Він довів, що термін «ризик» використовується при описі різних вживається в різних значень, але він пов'язаний з поняттям невизначеності. Останнє може характеризувати кожен ситуацію, в якій неможливо абсолютно точно уявити процес діяльності та його наслідки, тобто там, де неможливо виявити причинно-наслідковий (детерміністичний) зв'язок між елементами цього процесу.

Фінансовий ризик— це невід'ємна складова будь-якої фінансової діяльності, яка являє собою неминучі фінансові відносини, що мають різні напрями прояву через виникнення об'єктивно наявної недостатності, неточності або надмірності економічної інформації щодо здійснення певних подій або їхньої випадковості, та обчислюється на підставі оцінки ймовірності втрат унаслідок здійснення під час таких подій деякої господарської діяльності[1].

Поняття ризику на наш погляд є дуальним. І.О. Бланк зазначає, що наслідки фінансового ризику можуть характеризуватись як позитивними, так і негативними результатами фінансової діяльності. Тобто завжди існує ризик, що неврахований фактор, який за поточний звітний період призвів до позитивної різниці між плановими та фактичними показниками, наступного звітнього періоду призведе до негативної різниці.

Для того щоб зрозуміти як управляти фінансовими ризиками, необхідно уточнити природу їх виникнення. На нашу думку, доцільним є виділити такі фінансові ризики та пояснити причини їх виникнення:

Причини виникнення фінансових ризиків

Фінансовий ризик	Причини виникнення фінансового ризику
<i>Ризик зниження фінансової стійкості</i>	Недосконала структура капіталу: - високий коефіцієнт заборгованості - низький коефіцієнт фінансової стабільності
<i>Ризик неплатоспроможності</i>	- низька ліквідність активів підприємства - неузгодженість строків надходження і витрачання грошових коштів
<i>Інвестиційний ризик</i>	- порушення календарного плану робіт - зниження курсової вартості акцій та інших фондових інструментів
<i>Інфляційний ризик</i>	- можливість знецінення реальної вартості капіталу торговельного підприємства
<i>Процентний ризик</i>	- проявляється у фінансових втратах від зниження надходження грошових коштів у процесі використання фінансових активів та в емісійній діяльності торговельного підприємства
<i>Валютний ризик</i>	- полягає в недоотриманні прибутку в результаті безпосередньої дії зміни обмінного курсу іноземної валюти, що використовується підприємством при здійсненні зовнішньоекономічних операцій
<i>Податковий ризик</i>	- ризик введення нових видів податкових платежів - ризик підвищення ставок діючих податків - ризик зміни умов і термінів сплати податкових платежів - ризик скасування чи зменшення податкових пільг.

Джерело: [6]

Після ідентифікації фінансових ризиків та їх причин логічним буде перейти до визначення способів управління ними. Для того щоб зменшити фінансові втрати підприємства можна вдатись до наступних дій:

Методи зменшення фінансових втрат на підприємстві

Метод зменшення фінансових втрат	Обґрунтування
Лімітування	Встановлення ліміту, тобто граничних сум витрат, продажу, кредиту тощо, що застосовується для зниження фінансового ризику в кредитній та інвестиційній діяльності.
Самострахування	Є децентралізованою формою створення натуральних і грошових страхових фондів безпосередньо на підприємствах, основне завдання якої полягає в оперативному подоланні тимчасових труднощів у фінансово-комерційній діяльності.
Хеджування	Система економічних відносин учасників фінансового ринку, що пов'язані зі зниженням кредитних та цінових ризиків, яке виникає внаслідок одночасності та протилежного спрямування торгових угод на ринку і терміновому ринку реального товару
Страховання у страхових організаціях	Передбачає захист майнових інтересів суб'єктів господарювання і громадян у разі настання певних подій (страхових випадків) за рахунок грошових фондів, сформованих зі страхових внесків. Сутність страхування полягає в розподілі збитку між усіма учасниками господарської операції.

Джерело: [5]

Основною метою управління фінансовими ризиками для підприємства є забезпечення його фінансової безпеки протягом його розвитку і запобігання зниженню його ринкової вартості. Одними з найважливіших процесів управління ризиками є вчасне їх виявлення та мінімізація втрат пов'язаних з цими ризиками. Процес управління ризиками на нашу думку має виглядати так:

Рис. 1. Процес управління ризиками

Джерело: [4]

І ґрунтуватись на наступних принципах:

1. Усвідомленість прийняття ризиків.
2. Керованість ризиків.
3. Порівняння рівня ризиків з рівнем доходності фінансових операцій.
4. Економічність управління ризиками.
5. Порівняння рівня ризиків з фінансовими можливостями підприємства.
6. Врахування фактора часу при управлінні ризиками.
7. Врахування стратегії підприємства в процесі управління ризиками.
8. Врахування можливості передачі ризиків [3].

Ризик обумовлюється як зовнішніми так і внутрішніми факторами, вони можуть бути контрольовані і не контрольовані. Як, вже було визначено вище, вплив цих факторів відбувається на підприємство безперервно. Саме тому зменшуючи цей вплив можна досягнути підвищення безпеки діяльності підприємства. Безпека характеризує стан підприємства і умови його діяльності. Ця дуальність відображається і у визначеннях економічної безпеки, з одного боку безпека – це статичний стан, з іншого – динамічний

розвиток. підприємства спостерігається використання тих же двох підходів, у рамках

Поняття економічної безпеки визначається переважно як «стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз (джерел небезпеки), який створюється адміністрацією і колективом підприємства шляхом реалізації системи заходів правового, економічного, організаційного, інженерно-технічного і соціального характеру» [9; 10]. Економічна безпека підприємства являє собою захист діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути різноманітні загрози чи пристосуватись до існуючих умов, які не позначаються негативно на його діяльності. Невід'ємною частиною економічної безпеки підприємства є найефективніше використання ресурсів, які забезпечують стабільне функціонування підприємства [2].

Концептуальні положення управління фінансовими ризиками задля забезпечення економічної безпеки підприємства мають ґрунтуватись на таких постулатах:

1. Моніторинг та діагностику ЕБП необхідно проводити постійно.
2. ЕБП необхідно досліджувати в статичному та динамічному аспекті.
3. Управління ЕБП має бути ключовою складовою стратегічного управління підприємством.
4. Повинно постійно здійснюватися удосконалення захисту інформації підприємства.
5. Необхідно перевіряти контрагентів на предмет їх репутації та порядності ведення бізнесу.
6. Оцінювально-аналітична система повинна стати центральною частиною управління ЕБП.
7. При оцінюванні рівня ЕБП необхідно аналізувати не лише дані поточного та минулих років, а й потенціал.

Для ефективного управління ризиками необхідно їх аналізувати на стратегічному та тактичному рівні як якісно так і кількісно. Метою подальших досліджень стануть критерії оцінки ризику, способи врахування ймовірності настання подій що є основою настання фінансових ризиків.

Висновки. Господарська діяльність підприємства у всіх її формах пов'язана з чисельними ризиками, ступінь впливу яких на результати діяльності істотно зростає в сучасних умовах господарювання. Фінансовий ризик представляє собою одну з найбільш складних категорій для управління економічною безпекою підприємства.

Зростання ступеня впливу фінансових ризиків на результати фінансово-господарської діяльності підприємства пов'язано зі швидкою мінливістю економічної ситуації в країні, конюнктури фінансового ринку, розширенням сфери фінансових відносин, появою нових фінансових технологій та інструментів і низкою інших факторів.

Процес управління фінансовими ризиками ґрунтується на певних принципах, задачах, цілях, врахування яких дозволяє суттєво підвищити рівень економічної безпеки підприємства.

Література:

1. Закон України «Про страхування» № 18-ВР 07.03.96.
2. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: Учебный курс. – 2-е изд., перераб. и доп. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 656 с.
3. Вишнівська Б. Методи мінімізації фінансових ризиків / Б. Вишнівська // Економіст. – 2007. - №6 – С. 58-59.
4. Говорушко Т.А. Страхіві послуги: навч. посіб. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 400 с/ 5. Камінський А.Б. Моделювання фінансових ризиків / А.Б. Камінський. — К.: Київський ун-т, 2006. — 303с.
6. Коваленко Л.О. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньова. – [3-те вид., випр. і доп]. – К.: Знання, 2008. – 483 с.
7. Крамаренко Г.О. Фінансовий менеджмент: підруч. / Г.О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 520 с.

- 8.Токаренко Г. С. Прогнозирование рисков в компании / Г.С. Токаренко // Финансовый менеджмент. – 2006. – № 3. – С. 132- 142.
9. Бендиков М.А. Экономическая безопасность промышленного предприятия в условиях кризисного развития: Менеджмент в России и за рубежом № 2 / 2000 // <http://www.dis.ru/manag/>.
- 10.Митрофанов А.А. Экономическая безопасность коммерческих предприятий и деловая разведка // <http://www.bre.ru/>.